

EUROPOS BENDRIJŲ TEISINGUMO TEISMO VEIKLOS AKTUALIJOS

Pranas Kūris *

*Europos Bendrijų Teisingumo Teismas
Boulevard Konrad Adenauer
L-2925 Luxembourg
Telefonas +352 4303 3814
Elektroninis paštas Pranas.Kuris@curia.europa.eu*

Pateikta 2007 m. kovo 30 d., parengta spausdinti 2007 m. birželio 19 d.

Santrauka. Straipsnyje apžvelgiamos trejų pastarųjų metų Europos Bendrijų Teisingumo Teismo veiklos aktualijos. Per šį laikotarpį ES teisminėje sistemoje įvyko institucinių, vidaus tvarkos ir darbo metodų pokyčių, o Teisingumo Teismo jurisprudenciją papildė nauji sprendimai.

Išskirtinis dėmesys skiriamas prejudicinės procedūros, kuri įvardijama kaip svarbiausia EB Teisingumo Teismo ir nacionalinių teismų bendradarbiavimo forma, pokyčiams. Pastaraisiais metais prejudiciniai sprendimai sudarė daugiau nei pusę visų EB Teisingumo Teismo priimamų sprendimų. Trumpai apžvelgus pagrindines prejudicinio mechanizmo funkcijas – vienodo Bendrijos teisės taikymo ir aiškinimo visose ES valstybėse narėse užtikrinimo bei asmens Bendrijos teise jam suteiktų subjektinių teisių apsaugos stiprinimo – analizuojama, kaip šios funkcijos atsispindi EB Teisingumo Teismo pastarųjų metų praktikoje. Išsamiai aptariama ir nauja prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūra, skirta su laisvės, saugumo ir teisingumo erdve susijusiems klausimams.

Taip pat analizuojama naujųjų ES valstybių narių patirtis EB Teisingumo Teisme. Naujosios valstybės narės dalyvauja EB Teisingumo Teismo teisminiame procese kaip ieškovės, kaip atsakovės ir kaip įstojusios į bylą šalys. Pabrėžiamas EB Teisingumo Teismo ir naujųjų valstybių narių nacionalinių teismų bendradarbiavimas taikant prejudicinę procedūrą.

Straipsnyje remiamasi naujausia EB Teisingumo Teismo jurisprudencija, pateikiamas jos komentaras.

Pagrindinės sąvokos: ES teisminė sistema, Europos Bendrijų Teisingumo Teismas, prejudicinė procedūra, nacionaliniai teismai, naujosios valstybės narės.

I. ĮŽANGA

Šiomet sukanka treji metai, kai Lietuva atvertė naują istorijos puslapį. Nuo 2004 m. gegužės 1 d. mūsų šalis tapo visateise Europos Sąjungos, paremtos demokratijos, lygybės bei teisės viršenybės principais, nare. Ypač malonu, kad trejų metų narystės sukaktis sutampa su visai Europos Sąjungai neeiliniu istoriniu įvykiu – Romos sutarčių 50-mečio jubiliejumi. Prieš penkiasdešimt metų Romoje šešių Europos valstybių atstovų parašais buvo padėtas pamatas Europos kontinento politinei, socialinei ir ekonominei integracijai. Tuo metu nedaug kas galėjo įsivaizduoti, kad po kelių dešimtmečių šią sąjungą sudarys 27 Europos valstybės, grindžiančios savo bendradarbiavimą solidarumu ir tarpusavio tolerancija. Šis jubiliejus yra vienas išpūdingiausių pasaulyje sėk-

mingo šalių bendradarbiavimo, apimant ir teisės sritį, pavyzdžių.

Europos Sąjunga stipri tuo, kad svarbiausia jos vertybė yra žmogus. Kaip pažymima 2007 m. kovo 25 d. Berlyne priimtoje deklaracijoje Romos sutarčių pasirašymo 50-čio proga, Europos Sąjungoje įgyvendinamas bendras idealas – pagarba žmogui ir jo teisėms.

Europos Sąjunga žengia į priekį. Tai taip pat vienas iš jos sėkmės garantų. Jos ilgamečio gyvavimo istorija liudija, kad visuomet randama išeitis iš susidariusių sudėtingų situacijų. Džiugu, kad ir pastaruoju metu buvo suteiktas naujas postūmis deryboms dėl pagrindinių sutarčių reformos bei keliamas tikslas iki naujų Europos Parlamento rinkimų atnaujinti bendrą Europos Sąjungos pagrindą.

Ypač norėčiau pabrėžti teisės reikšmę Europos Sąjungoje. Kiekviena ES narė prisideda prie teisinės valstybės stiprinimo, o ES teisė yra nuolat besivystančios

*Straipsnyje pateikiama asmeninė autoriaus nuomonė, kuri nesaisio institucijos, kurioje jis dirba.

Europos Sąjungos atspindys. EB Teisingumo Teismui tenka išskirtinis vaidmuo – šiandien jis turi garantuoti vienodą ES teisės taikymą 27-iose šalyse. Tačiau vienas jis nėra pajėgus aprėpti visų ginčytinų situacijų. Todėl ypač svarbu, kad jam tinkamai talkintų valstybės narės, jų nacionaliniai teismai. Būtent nacionalinių teismų ir EB Teisingumo Teismo solidari veikla yra efektyvios asmens teisinės apsaugos garantas. Pats EB Teisingumo Teismas nuolat ieško savo veiklos tobulinimo būdų.

II. ES TEISMINĖS SISTEMOS AKTUALIJOS

1. ES teisminės sistemos instituciniai, vidaus tvarkos ir darbo metodų pokyčiai

Per pastaruosius trejetą metų ES teisminėje sistemoje buvo padaryti keli esminiai instituciniai, vidaus tvarkos ir darbo metodų pakeitimai. Juos lėmė per minėtą laikotarpį įvykę du nauji ES plėtros etapai bei siekis pagerinti ES teisminės sistemos efektyvumą. Kalbant apie institucinius pokyčius, ypač svarbu pabrėžti, jog nuo 2005 m. pabaigos ši teisminė sistema pasipildė nauju elementu. Pirmą kartą įgyvendinta Nicos sutartyje numatyta galimybė, įtvirtinta EB Sutarties 220 ir 225a straipsniuose, įsteigti teisėjų kolegijas byloms tam tikrose konkrečiose teisės srityse nagrinėti. Dabar Teisingumo Teismo sąvoka apima EB Teisingumo Teismą, EB Pirmosios instancijos teismą bei ES Tarnautojų teismą, kuris pagal savo teisinį statusą yra teisėjų kolegija, įsteigta prie Pirmosios instancijos teismo. Suprantama, kad šis pokytis lėmė ir naują kompetencijos viešosios tarnybos srityje padalijimą tarp ES teisminių institucijų. ES Tarnautojų teismui, kurį sudaro septyni teisėjai, paskirta nagrinėti šios srities ginčus pirmąja instancija. Tai labai palengvino Pirmosios instancijos teismo darbą, nes anksčiau minėti ginčai sudarė apie ketvirtadalį šio teismo nagrinėjamų bylų. Per pirmuosius savo veiklos metus ES Tarnautojų teismas išnagrinėjo 53 bylas. Tačiau šis skaičius neparodo ES Tarnautojų teismo tikrojo pajėgumo [1, p. 31]. Jis ateityje turėtų gerokai padidėti. Atitinkamai Pirmosios instancijos teismas igijo apeliacinę funkciją. Jam dėl ES Tarnautojų teismo priimtų sprendimų galima paduoti apeliacinį skundą teisės klausimais. O pačiam EB Teisingumo Teismui suteikta kompetencija tokius sprendimus peržiūrėti išimties tvarka [2, p. 17–19].

Kitų esminių pasikeitimų kompetencijos padalijimo klausimais neįvyko. Reikėtų priminti, kad vienas paskutinių svarbesnių ES Tarybos sprendimų ES teisminių institucijų jurisdikcijos klausimu priimtas dar 2004 m. balandžio 26 d. Juo, pakeičiant Teisingumo Teismo statuto 51 ir 54 straipsnius, buvo išplėsta Pirmosios instancijos teismo jurisdikcija nagrinėti tiesioginius ieškinius dėl panaikinimo ir neveikimo [3].

Kaip jau minėta, ES teisminės institucijos ėmėsi ir organizacinių bei vidaus tvarkos pakeitimų. Per pastaruosius trejetą metų keletą kartų keistas EB Teisingumo Teismo procedūros reglamentas. Tarp tokių pakeitimų reikia paminėti Procedūros reglamento 37 straipsnio 7 dalies pakeitimą, kuriuo EB Teisingumo Teismui su-

teikta galimybė sprendimu numatyti, kokiomis sąlygomis elektroniniu būdu jam pateiktas procesinis dokumentas pripažįstamas šio dokumento originalu; 104 straipsnio 1 dalies pakeitimą, kuriuo nustatyta, kad vietoj viso prašymo priimti prejudicinį sprendimą teksto vertimo gali būti pateiktas jo santraukos vertimas į kiekvienos valstybės narės, kuriai tas vertimas skirtas, oficialią kalbą; 44a straipsnio, 104 straipsnio 4 dalies ir 120 straipsnio pakeitimus, susijusius su termino pateikti prašymą surengti teismo posėdį sutrumpinimu nuo 1 mėnesio iki trijų savaičių. Per pastaruosius metus EB Teisingumo Teisme išryškėjo ir tam tikros tendencijos. Šis Teismas vis dažniau pasinaudoja galimybe, numatyta jo statuto 20 straipsnyje, nagrinėti bylas, kuriose neiškeliami naujų teisės klausimų be generalinio advokato išvados. Paskutinius trejetą metų beveik trečdalis visų EB Teisingumo Teismo bylų išnagrinėtos be išvados. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad ilgainiui penkių teisėjų kolegija tapo įprastinė nagrinėjant Liuksemburgo Teismui pateiktas bylas. Kasmet tokios kolegijos išnagrinėja daugiau nei pusę visų bylų. EB Teisingumo Teismas vis dažniau pasinaudoja ir Procedūros reglamente įtvirtintomis galimybėmis taikyti, kai įmanoma, pagreintą procedūrą (62a str.), priimti motyvuotą nutartį (pranc. *ordonnance motivée*) prejudicinėje procedūroje (104 str. 3 d.).

Naujų darbo metodų bei naujų teisėjų atvykimo į EB Teisingumo Teismą bendras poveikis atsispindi proceso EB Teisingumo Teisme statistikoje – per pastaruosius trejetą metų proceso trukmę EB Teisingumo Teisme pavyko vidutiniškai sutrumpinti iki 19,2 mėnesio. Kalbant apie bendrą EB Teisingumo Teismo veiklą, pasakytina, kad 2004 m. buvo išnagrinėtos 665, gauta 531 byla, 2005 m. – išnagrinėtos 574 ir gautos 474 bylos, 2006 m. – išnagrinėtos 546 ir užregistruotos 537 naujos bylos [4, p. 81].

2. EB Teisingumo Teismo priimamų sprendimų reikšmė

EB Teisingumo Teismas – aukščiausią galią ES teisminėje sistemoje turinti institucija. Jau nuo pat įkūrimo šiam Teismui suteiktas svarbus vaidmuo – aiškinti ir taikyti Bendrijos teisę. Jis turi užtikrinti, kad šios teisės būtų laikomasi. EB Teisingumo Teismo kompetencijos ribas apibrėžia ES valstybių narių valia – pirminė teisė, antrinės teisės aktai, kuriuos aiškina ir taiko Teisingumo Teismas, paprastai yra valstybių narių pasiektas kompromisas. EB Teisingumo Teismo kompetencija – išaiškinti tokio kompromiso turinį ir užtikrinti, kad jis būtų vienodai suprantamas ir taikomas visose ES valstybėse narėse. Teismas sprendžia remdamasis egzistuojančia teise. Taigi, kaip neseniai pareiškė EB Teisingumo Teismo pirmininkas V. Skouris, „Teismas nėra visagalis, jis prisideda prie teisinės valstybės kūrimo“ [5].

Pastarųjų metų praktika patvirtina plačią EB Teisingumo Teismo kompetenciją ir išskirtinę priimamų sprendimų reikšmę. Paskutinių metų statistikos duomenimis daugiausia sprendimų priimama aplinkos ir vartotojų apsaugos, socialinės politikos, mokesčių, žemės

ūkio, konkurencijos srityse. EB Teisingumo Teismo jurisprudencija papildoma naujais sprendimais, susijusiais su keturiomis pagrindinėmis laisvėmis – laisvu asmenų, prekių, paslaugų ir kapitalo judėjimu. Be to, Teismas gauna vis daugiau su naujomis sritimis – ES pilietybe, bendra užsienio ir saugumo politika, laisvės, saugumo ir teisingumo erdve – susijusių bylų. Vis dažniau sprendimuose, kurie priskiriami vienai konkrečiai sričiai, nagrinėjami ir kitoms sritims aktualūs klausimai.

Kasmet EB Teisingumo Teismas papildoma savo jurisprudenciją keliais šimtais naujų sprendimų. Per pastaruosius metus šio Teismo priimtų sprendimų komentaras apimtų kelis tomus. Todėl čia norėčiau paminėti tik keletą jo svarbesnių bylų, kurios parodo Teisme nagrinėjamų klausimų įvairovę. Štai 2004 m. liepos 13 d. Teismo plenarinė sesija priėmė sprendimą byloje *Komisija prieš Tarybą, C-27/04* [6]. Šioje byloje Teismui teko nagrinėti EB Sutarties 104 straipsnio, numatančio ES institucijų (konkrečiu atveju – Komisijos ir Tarybos) įgaliojimus perviršinio ES valstybės narės biudžeto deficito atveju turinį. Byla išnagrinėta per rekordiškai trumpą laiką, pritaikius pagreintą procedūrą – per 5 mėnesius nuo ieškinio pateikimo. Šioje byloje Komisija ginčijo sąlygas, kuriomis Taryba Prancūzijos ir Vokietijos atžvilgiu įgyvendino EB Sutarties 104 straipsnyje numatytas taisykles. Teismas turėjo kvalifikuoti priemones, kurių ėmėsi Taryba, bei nuspręsti dėl šių institucijų kompetencijos, susidarius perviršiniam valstybės biudžeto deficitui. Minėta byla parodė, kad ekonominės ir pinigų politikos klausimai yra kompleksiški ne tik politiniu, bet ir teisiniu lygiu. Vienas iš svarbesnių šio Teismo sprendimo aspektų – konstatavimas, kad stabilumo paktas nesiremia vien tik valstybių narių iškilmingu pasižadėjimu, bet sudaro įpareigojančių taisyklių rinkinį bei tai, kad tinkamam jo funkcionavimui būtinas subalansuotas ES institucijų bendradarbiavimas.

2005 m. rugsėjo 13 d. sprendimą *Komisija prieš Tarybą, C-176/03* [7] taip pat įvardyčiau kaip turintį išskirtinę reikšmę. Pasirodė visuomenėje šio sprendimo komentarai nebuvo vienareikšmiški. Ieškiniu dėl panaikinimo Komisija ginčijo teisinį pagrindą, kuriuo remdamasi Taryba priėmė pamatinį sprendimą dėl aplinkos apsaugos pagal baudžiamąją teisę. Teismas iš esmės pritarė Komisijos argumentui, kad Taryba turėjo imtis priemonių ne pagal ES Sutarties VI dalį, reglamentuojančią policijos ir teisminį bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose, o pagal EB Sutarties 175 straipsnį, reglamentuojantį Bendrijos aplinkos politiką. Iš tiesų iš šio sprendimo teksto negalima daryti išvados, kad Teismas pripažino Bendrijos kompetenciją baudžiamosios teisės srityje. Baudžiamieji įstatymai, kaip ir baudžiamojo proceso teisės normos, nepatenka į Bendrijos kompetenciją. Teismas, atsižvelgdamas į pamatinio sprendimo turinį bei juo siekiamus tikslus, sprendė teisinio pagrindo, kuriuo remdamasi Taryba turėjo imtis veiksmų, klausimą. Visų pirma savo sprendime Teismas priminė, kad aplinkos apsauga yra vienas iš pagrindinių Bendrijos tikslų. Be to, remdamasis savo jurisprudencija, pagal kurią teisinio pagrindo priimti atitinkamą teisės aktą pasirinkimą lemia šio akto tikslas ir turinys, Teismas kons-

tatavo, kad pamatiniu sprendimu siekta aplinkos apsaugos tikslų, o kalbant apie jo turinį – nors ir yra numatyta iš dalies suderinti valstybių narių baudžiamuosius aplinkos apsaugos srities įstatymus, tai neturi trukdyti Bendrijos teisės aktų leidėjui imtis su valstybių narių baudžiamąja teise susijusių priemonių, kurios, jo manymu, yra būtinos, kad užtikrintų visišką priimamų teisės normų aplinkos apsaugos srityje veiksmingumą. Taigi teisės aktas, kuriuo valstybėms narėms leidžiama pasirinkti už žalą aplinkai taikytinas veiksmingas, proporcingas ir atgrasančias baudžiamąsias sankcijas, galėjo būti teisėtai priimtas remiantis pirmuoju Europos Sąjungos ramsčiu.

Tarybai pateikus prašymą ir remdamasis EB Sutarties 300 straipsnio 6 dalimi jam suteikta *ex ante* kompetencija [8], 2006 m. vasario 7 d. Teismas pateikė nuomonę 1/03 dėl Bendrijos kompetencijos sudaryti naują Lugano konvenciją dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo [9]. Nuomonė pateikiama nedažnai: per penkiasdešimt savo veiklos metų Liuksemburgo Teismas tėra pateikęs 16 nuomonių. Nuomonėje 1/03 Teismas plačiai rėmėsi ankstesne savo praktika, kurioje jis nustatė kriterijus, svarbius sprendžiant, ar Bendrija turi išimtinę, ar padalijamąją kompetenciją sudaryti tarptautinį susitarimą. Pagal šiuos kriterijus analizuodamas naujai numatomos sudaryti Lugano konvencijos turinį, Teismas konstatavo, kad šio tarptautinio susitarimo sudarymas priklauso išimtinai Bendrijos kompetencijai.

Kalbėdamas apie 2006 m. išnagrinėtas bylas, kiek plačiau norėčiau aptarti kelias sritis, kuriose pastaruosiu metu EB Teisingumo Teismas priima daugiausia sprendimų. Konkurencijos srityje atkreiptinas dėmesys į 18 bylų [4, p. 32–42]. Trylikoje iš jų analizuotos įmonėms taikomos taisyklės. Tarp jų reiktų paminėti sprendimą byloje *FENIN prieš Komisiją, C-205/03 P*, svarbų tuo, kad juo buvo papildytas įmonės sąvokos, kuria remiantis nustatoma konkurencijos taisyklių taikymo apimtis, apibrėžimas. Bylose *General Motors, C-551/03 P*, *Komisija prieš Volkswagen, C-74/04 P*, *Meca Medina ir Majcen prieš Komisiją, C-519/04 P*, Teismas, patikslinęs kai kuriuos susitarimų, ribojančių konkurenciją, sąvokos EB Sutarties 81 straipsnio prasme elementus, juos patvirtino. Bylose *Showa Denko prieš Komisiją, C-289/04 P*, *SGL Carbon prieš Komisiją, C-308/04 P*, ir *Komisija prieš SGL Carbon AG, C-301/04 P*, Teismas patikslino tam tikrus savo praktikos principus baudų srityje. Byloje *Vulcan Silkeborg, C-125/05*, bei sujungtose bylose *A. Brünsteiner, C-376/05* ir *C-377/05*, EB Teisingumo Teismas pateikė pirmąjį paskutinio grupinės išimties reglamento (Reglamento Nr. 1400/2002), taikomo motorinių transporto priemonių sektoriuje, nuostatų išaiškinimą. Valstybės teikiamos pagalbos srityje išskirtinos penkios bylos, kuriose Teismui teko patikslinti kai kuriuos klausimus, kaip antai, įmonių sąvoką EB Sutarties 87 straipsnio 1 dalies prasme (*Cassa di Risparmio di Firenze ir kt., C-222/04*), valstybės pagalbos sąvokos apibrėžimą (*Laboratoires Boiron, C-526/04*), teisėtų lūkesčių apsaugos principo taikymo sąlygas (sujungtos bylos *Belgija ir Forum 187 prieš Komisiją, C-182/03* ir

C-217/03) bei nacionalinių teismų vaidmenį įgyvendinant valstybės pagalbos kontrolės sistemą (*Transalpine Ölleitung in Österreich*, C-368/04).

Mokesčių srityje išskirtinos 4 bylos [4, p. 46–48], iš jų viena susijusi su draudimu taikyti diskriminacinius vidaus mokesčius (sujungtos bylos *Nádasdi*, C-290/05 ir C-333/05), trys – su pridėtinės vertės mokesčiu. Tarp jų svarbu paminėti *Banca popolare di Cremona*, C-475/03, bylą, kurioje EB Teisingumo Teismas nusprendė, kad Italijos regioninis gamybinės veiklos mokestis atitinka Šeštąją PVM direktyvą 77/388, o būtent jos 33 straipsnį, draudžiantį valstybėms narėms įvesti arba išsaugoti mokesčių sistemas, kurios gali būti priskirtos apyvartos mokesčiams. Šiame sprendime Teismas palygino minėto nacionalinio mokesčio ir pridėtinės vertės mokesčio kriterijus. Paaiškėjo, kad nacionalinis mokestis neturi visų pagrindinių pridėtinės vertės mokesčio požymių.

Tarp 2006 m. sprendimų „klasikinių laisvių“ klausimais [4, p. 20–30] atkreiptinas dėmesys į tokius EB Teisingumo Teismo sprendimus kaip *Ritter-Coulais*, C-152/03, kuriame Teismas konstatavo, kad Vokietijos piliečių pora Vokietijos mokesčių administracijos atžvilgiu gali remtis nuostatomis dėl laisvo asmenų judėjimo tam, kad, nustatant mokėtino pajamų mokesčio tarifą, būtų atsižvelgta į negautas pajamas iš savo asmeninems reikmėms naudoto nuosavybės teise priklausančio namo Prancūzijoje, kuriame jie gyveno; *FKP Scorpio Konzertproduktionen*, C-290/04, kuriame atitinkančiomis Bendrijos teisę pripažintos nacionalinės mokesstinės priemonės, dėl kurių susidarė skirtingas vertinimas, tačiau kuris pateisinamas privalomais bendrojo intereso pagrindais; du tą pačią dieną – 2006 m. rugsėjo 19 d. – priimtus sprendimus, kurių viename nagrinėtas prejudicinis klausimas (*Wilson*, C-506/04), kitame – ieškinys dėl įsipareigojimų neįvykdymo (*Komisija prieš Liuksemburgą*, C-193/05). Juose Teismas nusprendė, kad nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias tam, kad kitoje valstybėje narėje profesinę kvalifikaciją įgijęs advokatas būtų įtrauktas į priimančios valstybės narės advokatų sąrašą, nustatoma išankstinė trijų nacionalinių kalbų žinių patikrinimo sąlyga, yra nesuderinamos su direktyva, reglamentuojančia vertinamą advokato praktika kitoje valstybėje narėje nei ta, kurioje buvo įgyta kvalifikacija (Direktyva 98/5/EB) [10].

III. PREJUDICINIS SPRENDIMAS – SVARBIAUSIA EB TEISINGUMO TEISMO IR NACIONALINIO TEISMO BENDRADARBIAVIMO FORMA

1. Prejudicinio sprendimo reikšmė

Tiek dėl prejudicinės procedūros tvarka nagrinėjamų klausimų svarbos, tiek iš statistikos duomenų matyti, kad prejudiciniai sprendimai turi išskirtinę reikšmę. Per pastaruosius trejetą metų jie sudarė ne mažiau kaip pusę kasmet EB Teisingumo Teismo priimamų sprendimų.

Pagrindinė prejudicinio sprendimo funkcija – garantuoti vienodą Bendrijos teisės taikymą ir aiškinimą

visose ES valstybėse narėse. Kitaip prejudicinė procedūra gali būti apibrėžiama kaip Bendrijos teisės vienybės ir darnumo garantas. Šiuo požiūriu EB Teisingumo Teismas gali būti prilyginamas aukščiausiesiems teismams, kurie įgaliojoti užtikrinti teisės vienybę ir darnumą vystymąsi.

Pagal EB Sutarties 234 straipsnio formuluotą pagrindą, kuriuo remdamasis nacionalinis teismas kreipiasi į EB Teisingumo Teismą, prašydamas pateikti prejudicinį sprendimą, – tame teisme bylos nagrinėjimo metu iškilęs klausimas dėl Bendrijos teisės nuostatų išaiškinimo ar galiojimo. Suprantama, kad vien tai, jog nacionalinėje byloje atsiranda poreikis taikyti Bendrijos teisę, nėra savaime pagrindas kreiptis prejudiciniu klausimu į Liuksemburgo Teismą. Teisės doktrinoje dažnai diskutuojama, kokiais kriterijais turėtų remtis nacionalinis teismas, identifikuodamas tokio kreipimosi reikalingumą. Tie kriterijai ypač svarbūs galutinės instancijos nacionaliniams teismams, kai jie turi apsispręsti, ar būtina kreiptis į Teisingumo Teismą, prašant išaiškinti Bendrijos teisės nuostatą. Šiuo klausimu nuoroda tradiciškai daroma į *Cilfit* bylą [11], o teisės doktrinoje įdomų apibendrinimą dėl tokių kriterijų yra pateikęs buvęs EB Teisingumo Teismo narys teisėjas G. Hirschas. Jo nuomone, nacionalinis teismas, kurio sprendimai negali būti toliau skundžiami, turi kreiptis į EB Teisingumo Teismą prašydamas priimti prejudicinį sprendimą, kai: „1) valstybėse narėse EB teisės aktas yra arba gali būti aiškinamas skirtingai ir taip išaiškinta galėtų būti dėl to, kad panašios faktinės situacijos būtų nevienodai interpretuojamos; 2) nacionalinis teismas susiduria su sunkiais aiškindamas EB teisės nuostatą, kuri svarbi priimant sprendimą pagrindinėje byloje; 3) Bendrijos teisėje susiklosčiusi situacija suponuoja jurisprudencijos vystymosi poreikį; 4) reikia užpildyti teismineje asmenų apsaugoje atsiradusią spragą [12, p. 38]“ [13, p. 7–15].

2. Prejudicinio mechanizmo efektyvumo stiprinimo priemonės

Pastarųjų metų EB Teisingumo Teismo priemonės prejudicinio mechanizmo efektyvumui stiprinti pagal ES teisminės sistemos tobulinimo priemonių analogiją, galima suskirstyti į institucines, vidaus tvarkos ir darbo metodu.

Instituciniai pakeitimai buvo padaryti Nicos sutartimi. Ja buvo modifikuotas EB Sutarties 225 straipsnis, nurodant, kad Pirmosios instancijos teismui Statute numatytoje srityse gali būti suteikta kompetencija priimti prejudicinius sprendimus, o mokslinėje doktrinoje imta diskutuoti, kokios sritys tai galėtų būti. Tačiau iki šiol EB Teisingumo Teismas turi išimtinę kompetenciją nagrinėti prašymus dėl prejudicinių sprendimų, nes Nicos sutartimi numatyta galimybė nėra praktiškai įgyvendinta.

EB Teisingumo Teismas reguliariai imasi priemonių vidaus tvarkai bei darbo metodams tobulinti. Iš esmės tai lemia du faktoriai: tikimybė, kad dėl ES plėtros daugės prašymų priimti prejudicinį sprendimą bei siekis sutrumpinti tokių bylų nagrinėjimo trukmę. Pastaraisiais

metais prejudicinių sprendimų skaičius kinta neryškiai: 2004 m. priimti 262 prejudiciniai sprendimai, 2005 m. – 254, 2006 m. – 266. Tikėtina, kad šis skaičius padidės artimiausiais metais, kai naujųjų ES valstybių nacionaliniai teismai ims aktyviau kreiptis prašydami priimti prejudicinį sprendimą. Taigi pastaruoju metu būtent siekis racionalizuoti prejudicinę procedūrą bei sutrumpinti prejudicinio proceso trukmę verčia imtis naujų priemonių. Dėl to ypač reikia atkreipti dėmesį į 2005 m. liepos 12 d. EB Teisingumo Teismo procedūros reglamento 104 straipsnio 1, 3 ir 4 dalyse padarytus pakeitimus. 104 straipsnio 1 dalies pakeitimu nustatyta, kad tuo atveju, kai kreipimasis priimti prejudicinį sprendimą yra didelės apimties, ES valstybėms narėms vietoj viso kreipimosi teksto vertimo į jų oficialią kalbą pateikiama tokio kreipimosi santrauka. Ja vadovaudamosi valstybės narės prireikus pateikia pastabas. Taip sutaupomas vertimams skirtas laikas. 104 straipsnio 3 dalyje numatyta galimybė spręsti prejudicinį klausimą motyvuota nutartimi. Reikia priminti, kad tokia galimybė numatyta jau 1991 m., tačiau praktiškai imta taikyti tik nuo 1998 m. 2000 m. liepos 1 d. atlikus minėtos dalies pakeitimus, motyvuotą nutartį prejudiciniame procese galima priimti tuomet, kai klausimas, dėl kurio pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą, yra tapatus klausimui, dėl kurio Teismas jau yra priėmęs sprendimą arba jeigu atsakymą galima aiškiai nustatyti iš Teismo praktikos, ar kai atsakymas į pateiktą klausimą nekelia pagrįstų abejonų. 2005 m. liepos 12 d. Procedūros reglamente padarytas pakeitimas, kuriuo nustatyta, kad EB Teisingumo Teismas turi informuoti prašymą pateikusį nacionalinį teismą apie ketinimą priimti motyvuotą nutartį tik tuo atveju, kai atsakymas į nacionalinio teismo pateiktą prejudicinį klausimą nekelia pagrįstų abejonų. Anksčiau tokia pareiga informuoti buvo numatyta ir kitais dviem atvejais. Galiausiai 104 straipsnio 4 dalies pakeitimu numatyta, kad prašymo dėl žodinės proceso dalies pateikimo terminas sutrumpinamas iki 3 savaičių. Minėti procedūros reglamento pakeitimai bei nuolatinis darbo organizavimo Teisme racionalizavimas atsispindi prejudicinio proceso trukmės statistikoje – nuo 2004 iki 2007 m. Teismui vidutinę prašymų priimti prejudicinį sprendimą nagrinėjimo trukmę pavyko sutrumpinti beveik 4 mėnesiais (atitinkamai 2004 m. – 23,5 mėn. ir 2006 m. – 19,8 mėn.).

IV. PREJUDICINIO SPRENDIMO PRIĖMIMO SKUBOS TVARKA PROCEDŪRA, SKIRTA SU LAISVĖS, SAUGUMO IR TEISINGUMO ERDVE SUSIJUSIEMS KLAUSIMAMS

Pastaruoju metu EB Teisingumo Teismas ir ES politinės institucijos ėmė svarstyti priemones, kurių reikėtų imtis, siekiant užtikrinti greitą prašymų priimti prejudicinį sprendimą, susijusių su laisvės, saugumo ir teisingumo erdve, nagrinėjimą. Šią iniciatyvą inspiravo 2004 m. lapkričio mėnesį Europos Vadovų Tarybos patvirtinta Hagos programa, kuria siekiama sustiprinti laisvės, saugumo ir teisingumo erdvę. Joje numatyta, kad šioje srityje kylantys prejudiciniai klausimai turėtų

būti išnagrinėti kiek įmanoma greičiau. Nacionaliniams teisėjams, pateikiantiems prejudicinius klausimus dėl ES teisės aktų, reglamentuojančių šią sritį, reikalingas ypač skubus atsakymas. Bylų, susijusių su laisvės, saugumo ir teisingumo erdve, nagrinėjimas nacionaliniame teisme dažnai turi vykti laikantis griežtai nustatytų terminų. Toks reikalavimas paprastai įtvirtinamas Bendrijos ir nacionalinės teisės aktuose. Tokie terminai nustatyti daugelyje šią sritį reglamentuojančių Bendrijos teisės aktų, kaip antai 2003 m. lapkričio 27 d. Tarybos reglamente (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinančiame Reglamentą (EB) Nr. 1347/2000, kuris nacionaliniam teismui numato keletą terminų, tarp jų – šešių savaičių terminą sprendimui priimti arba 2001 m. gegužės 28 d. Tarybos reglamente (EB) Nr. 1206/2001 dėl valstybių narių teismų tarpusavio bendradarbiavimo, renkant įrodymus civilinėse ar komercinėse bylose, kuriame įtvirtinta, kad teismas, į kurį kreipiamasi, prašymą įvykdo nedelsdamas, tačiau ne vėliau kaip per 90 dienų nuo prašymo gavimo dienos. Taip pat tokiuose Bendrijos teisės aktuose numatomi terminai, taikytini administracinėms valdžios institucijoms. Dažnai juose įtvirtinamas skatinimas valstybėms narėms nustatyti terminus ir savo nacionaliniams teismams. Todėl daugeliu atvejų nacionalinės teisės aktai nustato nacionaliniams teismams pareigą laikytis terminų arba skubos ar prioriteto tvarka nagrinėti bylas, susijusias su laisvės, saugumo ir teisingumo erdve. Su tokiais klausimais susijusios nacionalinės procedūros kartais trunka tik kelias dienas arba kelis mėnesius. Taigi šiuos prejudicinius prašymus nagrinėti skubos tvarka EB Teisingumo Teisme yra būtina siekiant prisidėti prie proceso nacionaliniame teisme ekonomiškumo principo įgyvendinimo.

Nors per pastaruosius metus EB Teisingumo Teismui pavyko sutrumpinti prejudicinių prašymų nagrinėjimo trukmę, taip pat jis gali pasinaudoti Procedūros reglamente įtvirtinta pagreitinta procedūra, tačiau to nepakanka garantuoti, kad prašymai dėl prejudicinių sprendimų, susiję su minėta erdve, bus pakankamai skubiai išnagrinėti. Svarstymui skirtuose dokumentuose [14], perduotuose Tarybai, EB Teisingumo Teismas konstatavo, kad būtina sukurti naują procedūrą. Tokia procedūra būtų taikoma tik byloms, susijusioms su laisvės, saugumo ir teisingumo erdve, nagrinėti, ir tik tada, kai neatidėliotinumą priimti sprendimą iš esmės neleidžia tinkamai laikytis įprastinės procedūros ar pagreitinios procedūros terminų. Procedūros reglamento 104a straipsnyje numatyta pagreitinta procedūra neatitinka iškilusio poreikio, nes ji nuo įprastinės bylos nagrinėjimo tvarkos skiriasi tik trimis aspektais – taikomas trumpesnis terminas pateikti rašytines pastabas, teismo posėdis, kurio data nustatoma iš karto pranešus apie kreipimąsi dėl prejudicinio sprendimo, yra privalomas bei nėra įprastos generalinio advokato išvados (su jo nuomone susipažįstama uždarame posėdyje). Kitų procedūrinių ar vertimo terminų praktiškai neįmanoma sutrumpinti. Šia pagreitinta procedūra EB Teisingumo Teismas pasinaudojo tik 3 kartus. Ją taikant paaiškėjo, kad bylos nagri-

nėjimas trunka sąlyginai ilgai, o jį paspartinti galima tik visose stadijose konkrečiai bylai teikiant absoliučią pirmenybę. Todėl prašymams priimti prejudicinį sprendimą, susijusiems su laisvės, saugumo ir teisingumo erdve, nagrinėti, būtina numatyti specialią tvarką.

ES institucijos svarstė įvairius naujos prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūros variantus. Diskusijose sutarta rinktis tokią procedūrą, kuri leistų vienodai atsižvelgti į tai, kad reikia priimti sprendimą per įmanomai trumpiausią laiką bei į tai, kad EB Teisingumo Teismo statuto 23 straipsnyje nurodytos šalys ir suinteresuotieji asmenys turėtų realią galimybę dalyvauti minėtoje procedūroje.

Dėl šios procedūros sukūrimo turi būti atitinkamai pakeisti EB Teisingumo Teismo statutas ir Procedūros reglamentas. Statute siūloma įtraukti naują straipsnį, nustatantį bendrą nuostatą, suteikiančią galimybę Procedūros reglamente numatyti sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūrą. Detalią šios procedūros organizavimo tvarką siūloma įtvirtinti Procedūros reglamente, ypač pakeičiant 9 ir naujai įtraukiant 104b straipsnius.

Vienas iš pagrindinių prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūros bruožų yra tas, kad su šios naujos procedūros taikymu susijusių bylų nagrinėjimą siūloma pavesti vienai iš EB Teisingumo Teismo penkių teisėjų kolegijų. Tai būtų kolegija, vienerius metus nagrinėjanti visas bylas, kuriose galėtų būti taikoma prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūra.

Taip pat numatoma, kad, lyginant su įprastine prejudicinio sprendimo priėmimo procedūra, naujos prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūros metu būtų taikomos griežtesnės taisyklės. Šios taisyklės įtvirtintų kitokią prejudicinio prašymo vertimo tvarką, numatytų galimų rašytinių pastabų apimties apribojimus, nustatytų jų pateikimo terminus, ribotų procedūrą tik rašytine arba tik žodine proceso dalimi ir nenumatytų galimybės peržiūrėti EB Teisingumo Teismo priimto sprendimo.

V. PREJUDICINIŲ SPRENDIMŲ REIKŠMĖ ES PILIEČIUI

1. Prejudiciniai sprendimai kaip asmens teisinės apsaugos priemonė

Pastaraisiais metais, kai EB Teisingumo Teismui vis dažniau pateikiami klausimai, susiję su Bendrijos teisės nuostatomis, reglamentuojančiomis ES pilietybės institutą ar socialinę politiką, prejudiciniai sprendimai tampa vis svarbesne asmens teisinės apsaugos priemone.

Pareiga užtikrinti pavienio asmens teisinę apsaugą pagal Bendrijos teisę visų pirma tenka nacionaliniams teismams. Asmenys, kreipdamiesi į nacionalinį teismą, gali remtis Bendrijos teisės nuostatomis, o nacionalinis teismas – atitinkamai taikyti Bendrijos teisę pagrindinėje byloje. Būdamas bylos šalimi nacionaliniame teisme, asmuo, siekdamas apginti savo teises, gali raginti nacionalinį teismą kreiptis į EB Teisingumo Teismą su pra-

šymu priimti prejudicinį sprendimą. Suprantama, kad prašymas priimti prejudicinį sprendimą iš esmės skiriasi nuo tiesioginių ieškinių, kuriuos pagal EB Sutarties 230 ir 232 straipsnius Teisingumo Teismui turi teisę pateikti fiziniai ir juridiniai asmenys. Nacionalinis teismas, sprenddamas bylą, gali savo iniciatyva remtis Bendrijos teisės nuostatomis arba, atsižvelgdamas į tokios bylos aplinkybes, konstatuoti, kad asmens rėmimasis Bendrijos teise nėra pagrįstas. Jis turi visišką diskreciją, sprenddamas dėl kreipimosi į EB Teisingumo Teismą tikslingumo. EB Teisingumo Teismas nesprensdžia dėl pagrindinės bylos esmės. Jis analizuoja tik pagrindinėje byloje kilusį EB teisės nuostatos išaiškinimo ar galiojimo klausimą. Tačiau reikia konstatuoti, kad Teismo atsakymas į prejudicinės procedūros tvarka užduotą nacionalinio teismo klausimą turi didelę reikšmę pagrindinės bylos šalims. EB Teisingumo Teismo pateiktas atsakymas įpareigoja nacionalinį teismą jį taikyti pagrindinėje byloje, todėl sukelia tiesiogines pasekmes nacionaliniame teisme besibylinėjančiam asmeniui. Taip apsaugomos iš EB teisės aktų kylančios pavienio – privatus asmens – subjektinės teisės. Be to, EB Teisingumo Teismo prejudicinis sprendimas, kuriuo konstatuojama, kad Bendrijos teisės aktas negalioja, sukelia *erga omnes* poveikį. Nepaisant tam tikrų Bendrijos teisės akto pripažinimo negaliojančiu taikant prejudicinę procedūrą apribojimų [15, p. 463–475], vis dėlto galimas atvejis, kai asmuo, neturintis teisės kreiptis dėl panaikinimo pagal EB Sutarties 230 straipsnį, tačiau būdamas šalimi pagrindinėje byloje, pasiekia analogišką rezultatą. Tai yra įmanoma, kai nacionaliniame teismui kreipusis į EB Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą, šiuo sprendimu Bendrijos teisės aktas netenka galios. Todėl akivaizdu, kad prejudiciniais sprendimais prisidedama prie pavienio asmens Bendrijos teise jam suteiktų subjektinių teisių apsaugos.

2. EB Teisingumo Teismo prejudiciniai sprendimai, susiję su ES piliečių teisėmis

Ką tik pateiktą teiginį iliustruosiu konkrečiais pavyzdžiais. 2004 m. spalio 14 d. sprendime *Omega*, C-36/02 [16], EB Teisingumo Teismas atsakė į Vokietijos aukščiausiojo administracinio teismo kreipimąsi, kuriam iš esmės buvo keliamas klausimas, ar galima dėl pagrindinės žmogaus teisės (įtvirtintos šalies Konstitucijoje), konkrečiu atveju – žmogaus orumo – apsaugos taikyti EB Sutartyje įtvirtintos laisvės teikti paslaugas apribojimą. Vokietijoje šios šalies įmonei „Omega“ buvo uždrausta eksploatuoti žaidimų, imituojančių žmonių žudymą, įrenginius, remiantis teiginiu, kad tai prieštaravo žmogaus orumui – vienai pagrindinių Pagrindiniame šalies įstatyme įtvirtintų vertybių. Tokius įrenginius minėta įmonė teisėtai importavo iš Didžiosios Britanijos, todėl ji rėmėsi argumentu, jog įrenginių eksploatavimo draudimas pažeidžia EB Sutarties 49 straipsnyje įtvirtintą laisvę teikti paslaugas. EB Teisingumo Teismas pabrėžė, jog Bendrijos teisės sistema neabejotinai siekia užtikrinti žmogaus orumą kaip bendrą teisės principą ir, kad pagrindinių teisių laikymasis yra privalomas ir

Bendrijai, ir jos valstybėms narėms. Todėl šių teisių apsauga yra teisėtas interesas, galintis iš esmės pateisinti Bendrijos teisės nustatytą laisvių, konkrečiu atveju – laisvės teikti paslaugas, apribojimą. EB Teisingumo Teismas konstatavo, kad remiantis tuo, jog Vokietijos įmonės vykdoma ekonominė veikla kelia grėsmę žmogaus orumui, viešosios tvarkos apsaugos pagrindu priimta šią veiklą draudžianti nacionalinė priemonė neprieštarauja Bendrijos teisei.

2005 m. kovo 15 d. sprendime *Bidar*, C-209/03 [17] Teismas nagrinėjo Anglijos ir Velso finansinės paramos studentams suteikimo sąlygų atitiktį Bendrijos teisei. Pagrindinėje byloje Prancūzijos piliečiui, trejetą metų tęsusiam mokslus Didžiojoje Britanijoje, buvo atsisakyta suteikti pagalbą padengti pragyvenimo išlaidas. Pagalbos jis prašė, pradėdamas studijas Londono universitete. Pagal nacionalinės teisės aktus, studentas, būdamas kitos valstybės narės pilietis, negali įgyti Didžiojoje Britanijoje įsikūrusio asmens statuso, o toks statusas yra sąlyga minėtai pagalbai gauti. Atkreiptinas dėmesys, kad šiuo sprendimu buvo pakeista ankstesnė Teismo praktika. Dar 1988 m. priimtuose sprendimuose Teismas laikėsi pozicijos, kad studentams suteikta pagalba pragyvenimui ir studijoms iš esmės nepatenka į EB Sutarties taikymo sritį. *Bidar* sprendime Teismas pabrėžė, kad į Sutartį įtraukus nuostatas dėl pilietybės instituto, suteikęs teisę ES piliečiui laisvai judėti ir gyventi visoje ES teritorijoje, kaip tai numato EB Sutarties 18 straipsnis, bei nuostatas dėl švietimo ir profesinio pasirėmimo, EB Sutarties 12 straipsniu įtvirtinto diskriminacijos draudimo tikslais, nagrinėjama pagalba patenka į Sutarties taikymo sritį. EB Teisingumo Teismas konstatavo, kad Bendrijos teisė draudžia nacionalinės teisės aktus, kurie numato, jog studentai gali gauti minėtą pagalbą, tik jei jie nuolat gyvena priimančioje šalyje, ir nenumato jokios galimybės studentui, kuris yra kitos valstybės narės pilietis, įgyti nuolat gyvenančio asmens statuso, nors su priimančios valstybės narės visuomene jį sieja glaudus ryšys. Tai reiškia, jog tam, kad suteiktų panašią pagalbą, priimančioji šalis gali reikalauti iš studento, kuris yra kitos ES valstybės narės pilietis, jog jis turi būti atitinkamai integravęsis į priimančiosios šalies visuomenę, tačiau negali visiškai netekti galimybės gauti pagalbą studijų metu, teikiamą tos šalies piliečiams.

Norėčiau paminėti ir 2006 m. gegužės 16 d. sprendimą *Watts*, C-372/04 [18], reikšmingą kalbant apie asmens socialinę apsaugą. Šioje byloje EB Teisingumo Teismas turėjo priimti sprendimą dėl Didžiosios Britanijos nacionalinės sveikatos priežiūros sistemos suderinamumo su Reglamentu Nr. 1408/71 bei EB Sutarties 49 straipsniu. Pagrindinėje byloje Didžiosios Britanijos pilietė, kuriai šioje valstybėje buvo atsisakyta išduoti leidimą išvykti į kitos valstybės narės teritoriją gydytis, ginčijo tokio atsisakymo teisėtumą ir prašė padengti medicinos išlaidas, patirtas Prancūzijos gydymo įstaigoje, kuriose ji gydėsi neturėdama minėto leidimo. Reglamento Nr. 1408/71 22 straipsnyje įtvirtinta nuostata, kad kompetentinga įstaiga negali atsisakyti išduoti tokio leidimo [E 112], kai gydymo, atsižvelgiant į paciento

būklę ir tikėtiną ligos eigą, negalima suteikti per terminą, paprastai būtiną gydytis toje valstybėje narėje, kurioje jis nuolat gyvena. Nacionalinė kompetentinga institucija atsisakymą suteikti leidimą gydytis kitoje valstybėje narėje motyvavo tuo, kad gydymas pacientei galėjo būti suteiktas per terminą, atitinkantį vyriausybės socialinės apsaugos plano tikslus, kitaip tariant, priimtina, kaip numatyta, minėto Reglamento 22 straipsnyje. Taigi šiame sprendime Teismas turėjo išlaikyti pusiausvyrą tarp „paciento judėjimo“ ir valstybių narių teisės pasirinkti nacionalinę sveikatos apsaugos sistemą. Jis konstatavo, kad nacionalinė institucija, remiantis nacionaliniu mastu nustatytu laukimo terminu atsisakydama išduoti leidimą gydytis kitos valstybės narės teritorijoje, privalo įrodyti, kad, atsižvelgiant į paciento klininius poreikius, toks laiko tarpas neviršija priimtino termino. Rėmimasis vien bendra taisykle, numatančia, kad yra sudaromas laukiančiųjų sąrašas, nėra pakankamas pagrindas atsisakyti suteikti minėtą leidimą. Taip pat *Watts* sprendime Teismas padarė išvadą, kad jeigu vienoje valstybėje narėje gydymas negali būti suteiktas per medicinškai priimtina terminą, jos nacionalinės įstaigos turi numatyti mechanizmą, pagal kurį būtų padengiamos išlaidos už gydymą, suteiktą kitoje valstybėje narėje. Kitoje valstybėje narėje patirtų medicinos išlaidų atlyginimo klausimą EB Teisingumo Teismas sprendė ir *Stamatelaki*, C-444/05, byloje (sprendimas priimtas 2007 m. balandžio 17 d.). Pagrindinėje byloje buvo sprendžiamas klausimas dėl Graikijoje socialiniu draudimu drausto asmens Didžiosios Britanijos privačioje gydymo įstaigoje patirtų medicinos išlaidų padengimo. Pagal Graikijos nacionalinės teisės aktus užsienio valstybėje patirtos medicinos išlaidos nėra atlyginamos. Šios taisyklės išimtis taikoma tik vaikams iki 14 metų. Šiame prejudiciniame sprendime EB Teisingumo Teismas konstatavo, kad Bendrijos teisė (konkrečiu atveju – EB Sutarties 49 straipsnis) draudžia nacionalinės teisės aktus, kurie numato, jog nacionalinės socialinės apsaugos institucijos neatlygina kitos valstybės narės privačioje gydymo įstaigoje patirtų gydymosi išlaidų.

VI. NAUJŪJŲ ES VALSTYBIŲ NARIŲ PATIRTIS EB TEISINGUMO TEISME

1. Naujosios ES valstybės narės EB Teisingumo Teisme

Jau būtų galima trumpai aptarti ir naujųjų ES valstybių narių pirmąją patirtį EB Teisingumo Teisme. Treji metai yra ganėtinai trumpas laiko tarpas, todėl naujųjų valstybių narių praktika EB Teisingumo Teisme nėra gausi. Vis dėlto nuo 2004 m. gegužės 1 d. naujosios valstybės narės dalyvauja EB Teisingumo Teismo teisminiame procese kaip ieškovės, kaip atsakovės ir kaip įstojusios į bylą šalys. Trumpai paminėsiu dvi ieškinių rūšis: ieškinius dėl valstybės išipareigojimų neįvykdymo bei ieškinius dėl panaikinimo.

Ieškiniai dėl išipareigojimų neįvykdymo traktuotini kaip *ultima ratio*, kurios Komisija imasi prieš išipareigojimų pagal Bendrijos teisę nesilaikančią valstybę na-

rę. Pirmieji EB Teisingumo Teismo sprendimai dėl naujų valstybių narių išpareigojimų neįvykdymo priimti 2007 m. pradžioje. Ateityje tokių sprendimų daugės, nes, 2007 m. kovo mėnesio duomenimis, 5 ieškiniai dėl išpareigojimų neįvykdymo pateikti prieš Čekiją, 3 – prieš Estiją (abiejų šių valstybių atžvilgiu po 1 ieškinį Komisija atsiėmė), 2 – prieš Vengriją, 4 – prieš Malta, 3 – prieš Lenkiją bei 2 – prieš Slovakiją. Šis skaičius sparčiai kinta. Šių metų birželio mėnesį Komisija kreipėsi į EB Teisingumo Teismą ir dėl Lietuvos išpareigojimų neįvykdymo. Lietuvai keliami byla dėl to, kad šalyje nėra galimybės nustatyti skambinančiųjų trumpuoju pagalbos numeriu buvimo vietos, nors pagal Bendrijos teisės aktus ES narės privalo užtikrinti, kad, paskambinus Europos pagalbos numeriu, pagalba būtų teikiama sklandžiai. Neseniai EB Teisingumo Teismą pasiekė ieškiny ir dėl Lenkijos aplinkkelio per Rospudos slėnį, pripažintą ypatingos gamtinės reikšmės teritorija, statybos. Taigi Teismui teks nagrinėti, ar Lenkijos veiksmai nepažeidžia aplinkos apsaugą reglamentuojančių Bendrijos teisės aktų.

Naujų valstybių narių ieškiniai dėl panaikinimo, kuriuos tektų nagrinėti EB Teisingumo Teismui – labai reti. Iki šiol tik Lenkija yra iniciavusi 2 bylas, kuriose keliamas klausimas dėl panaikinimo. Viena iš jų – byla *Lenkija prieš Tarybą*, C-273/04, šiuo metu nagrinėjama Teisme, yra aktuali ir kitoms naujosioms valstybėms narėms. Į šią bylą įstojo Lietuva, Latvija ir Vengrija. Ieškinį pateikusi Lenkija prašo panaikinti 2004 m. kovo 22 d. Tarybos sprendimo Nr. 2004/281/EB dėl Akto dėl [dešimties valstybių] stojimo sąlygų ir sutarčių, kuriomis yra grindžiama Europos Sąjunga, pritaikomųjų pataisų pritaikymo, atsižvelgiant į bendrosios žemės ūkio politikos reformą, tam tikras nuostatas. Jomis pakeičiamos Stojimo Sutarties Stojimo akto II priedo atitinkamos nuostatos, nustatančios tiesioginių paramos schemų pagal bendrąją žemės ūkio politiką taikymo naujosioms valstybėms narėms sąlygas. Minėtas Tarybos sprendimas numato, kad ribotų išmokų taikymas išplečiamas ir naujoms tiesioginėms išmokoms. Lenkijos vyriausybės nuomone, toks pakeitimas traktuotinas ne kaip Stojimo akto pritaikymas bendrosios žemės ūkio politikos pakeitimams, o esminis šiame Stojimo akte numatytų sąlygų pakeitimas, turintis neigiamų pasekmių Lenkijos Respublikai bei jos teritorijoje veikiančioms žemės ūkio produktų gamintojams. Lenkijos vyriausybės nuomone, ginčijama priemonė nėra Bendrijos teisės pakeitimų sąlygota būtina priemonė, todėl ji ginčija tokio akto teisėtumą. Taip pat Lenkijos vyriausybė kvestionuoja Tarybos sprendimo teisėtumą remdamasi diskriminacijos draudimo bei sąžiningumo principais. Šioje byloje Teismui teks nuspręsti ne tik dėl delikačių ieškinio turinio klausimų, bet ir dėl tokio ieškinio priimtumo, konkrečiu atveju – dėl datos, nuo kurios reikėtų skaičiuoti terminą ieškiniui pateikti.

2. Naujosios ES valstybės narės prašymų priimti prejudicinį sprendimą procedūroje

Iki 2006 m. pabaigos naujosios valstybės narės pateikė 18 prašymų priimti prejudicinį sprendimą: 4 – Če-

kija, 1 – Lietuva, 9 – Vengrija, 3 – Lenkija, 1 – Slovakija. Per 2007 m. pirmuosius mėnesius naujų valstybių narių nacionaliniai teismai pateikė dar 4 prejudicinius prašymus. Tarp jų – ir Rumunijos nacionalinio teismo prašymas dėl su pilietybe susijusių Bendrijos teisės nuostatų išaiškinimo. Iki šiol EB Teisingumo Teismas išnagrinėjo 10 iš šių prašymų. Dar 1 prašymą nacionalinis teismas atsiėmė. 3 atvejais Teismas priėmė sprendimą, kitais – nutartį.

Paskelbtus sprendimus aptarsiu kiek plačiau. Viename jų – *Ynos*, C-302/04, byloje [19] buvo suformuluota EB Teisingumo Teismo jurisdikcijos nebuvimo taisyklė. Šioje byloje Vengrijos nacionalinis teismas pateikė prejudicinį prašymą, susijusį su vartotojų apsaugą reglamentuojančių EB teisės aktų nuostatų išaiškinimu. Tačiau EB Teisingumo Teismui neteko spręsti turinio klausimų. Teismas konstatavo, kad jis neturi jurisdikcijos aiškinti Bendrijos teisės akto, kai faktinės aplinkybės pagrindinėje byloje įvyksta prieš valstybei įstojant į Europos Sąjungą. Tam neturi reikšmės faktas, kad procesas pagrindinėje byloje buvo pradėtas nacionalinę teisę suderinus su konkrečiu Bendrijos teisės aktu. Kituose dviejuose sprendimuose (sujungtose bylose *Nádasdi*, C-290/05 ir C-333/05 [20] bei byloje *Brzeziński*, C-313/05 [21]) Vengrijos ir Lenkijos nacionaliniai teismai kreipėsi dėl importuojamų iš kitų valstybių narių naudotų automobilių apmokestinimo, keldami klausimą dėl apmokestinimą reglamentuojančių nacionalinių nuostatų suderinamumo su Bendrijos teise. *Nádasdi* byloje EB Teisingumo Teismas pripažino, kad registracijos mokesčiai, taikomas pagal Vengrijos nacionalinės teisės aktus iš kitų valstybių narių importuotiems naudotiems automobiliams neatsižvelgiant į jų nusidėvėjimą, yra nesuderinamas su Bendrijos teise. *Brzeziński* byloje EB Teisingumo Teismas konstatavo, kad Bendrijos teisės nuostatos draudžia akcizą, jei jo suma, taikoma kitoje nei tokį mokesčių įvedusioje valstybėje narėje išgytiems daugiau kaip dvejų metų senumo automobiliams, viršija šio mokesčio, įeinančio į jį įvedusioje valstybėje anksčiau įregistruotų panašių automobilių rinkos vertę, likučio sumą.

Būtina paminėti ir pirmąjį Lietuvos nacionalinio teismo prašymą priimti prejudicinį sprendimą. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas pateikė prašymą dėl 1992 m. spalio 19 d. Tarybos direktyvos 92/83/EEB dėl akcizo mokesčio alkoholiui ir alkoholiniams gėrimams struktūrų suderinimo nuostatų, numatančių, jog valstybės narės tam tikrais atvejais atleidžia nuo akcizo į Europos Bendrijų muitų teritoriją įvežamą etilo alkoholi, esantį šokolado gaminiuose, išaiškinimo. Neaiškumas iš esmės kilo dėl to, kad lietuviškoji direktyvos versija skiriasi nuo kitų jos kalbinių versijų. 2007 m. balandžio 19 d. Teisingumo Teismo aštuntoji kolegija priėmė šioje byloje (*UAB Profisa*, C-63/06) sprendimą.

Svarbu pažymėti, kad naujosios valstybės narės jau turi nemenką praktiką kaip į bylą prejudiciniame procese įstojusios šalys. Kaip pavyzdį norėčiau paminėti šiuo metu nagrinėjamas *Laval un Partneri*, C-341/05, bei *The International Transport Workers' Federation ir The Finnish Seamen's Union*, C-438/05, bylas, kuriose savo

pastabas pateikė ir naujosios valstybės narės. Šiose bylose EB Teisingumo Teismui teks rasti pusiausvyrą tarp EB Sutartyje įtvirtintų pagrindinių laisvių ir nacionalinių socialinės apsaugos sistemos reikalavimų. Abiem atvejais klausimas kyla dėl Skandinavijos šalių nacionalinės teisės aktais profesinėms sąjungoms suteiktų galių suderinamumo su EB Sutarties nuostatomis. *Laval un Partneri* byloje nagrinėjamas Švedijos nacionalinio teismo prašymas priimti prejudicinį sprendimą, siekiant nustatyti, ar Bendrijos teisės nuostatos dėl laisvo paslaugų teikimo ir diskriminacijos dėl pilietybės draudimo draudžia nacionalinės teisės aktus, leidžiančius profesinėms sąjungoms rengti blokados formos streiką, siekiant priversti laikinai veiklą vykdančių užsienio paslaugų teikėjų pasirašyti kolektyvinę sutartį. Tokių kolektyvinės sutarties reikalavimą Švedijos profesinės sąjungos nariai pateikė Latvijos įmonės, komandiravusios savo darbuotojus į statybas Švedijoje, atžvilgiu. Kolektyvine sutartimi Latvijos įmonė būtų įpareigota mokėti kelis kartus didesnius atlyginimus, negu ši moka savo darbuotojams Latvijoje. Latvijos įmonei atsakius sudaryti kolektyvinę sutartį, Švedijos profesinės sąjungos surengė blokados formos streiką, taip sutrikdydamos šios įmonės statybos darbus Švedijoje. *The International Transport Workers' Federation ir The Finnish Seamen's Union* byloje Didžiosios Britanijos apeliacinis teismas pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą dėl Bendrijos teisės nuostatų, reglamentuojančių įsisteigimo laisvę bei laisvę teikti paslaugas, išaiškinimo. Pagrindinėje byloje Suomijos įmonė *Viking Line*, eksploatuojanti laivą, su Suomijos vėliava plaukiojantį maršrutu Talinas-Helsinkis, mokėjo darbo užmokesį šio laivo įgulai pagal Suomijos teisės aktus ir kolektyvinę darbo sutartį. Šiai įmonei nusprendus perregistruoti laivą kitoje valstybėje narėje, Suomijos jūreivių profesinė sąjunga bei tarptautinė transporto srities profesinių sąjungų asociacija ėmėsi priemonių, siekdamas tokio pasikeitimo atveju įpareigoti *Viking Line* laikytis Suomijoje sudarytos kolektyvinės sutarties, pagal kurią laivo įgulos darbo sąlygos, taip pat atlyginimo dydis išliktų nepakitęs. Dėl tokio reikalavimo šiai įmonei būtų netikslinga perregistruoti savo laivą kitoje valstybėje narėje, nes darbo užmokesčio išlaidos išliktų nepakitusios.

Kalbant apie Lietuvos kaip į bylą prejudiciniame procese įstojusios šalies patirtį, 2007 m. kovo mėnesio duomenimis, ji yra pateikusi pastabas 17 prejudicinių bylų. Pažymėtina, kad tarp jų – sudėtingos bylos, kuriose analizuojami didelę praktinę reikšmę turintys klausimai. Pavyzdžiui, *Mobistar*, C-438/04, ir *Belgacom Mobile*, C-190/06, kuriose prašymai pateikti dėl telekomunikacijų sektorių reglamentuojančių EB teisės aktų nuostatų išaiškinimo, arba jau aptarta *Laval un Partneri* byla.

Tikėtina, kad ateityje ir Lietuvos, ir kitų naujųjų valstybių narių nacionaliniai teismai dar aktyviau EB Teisingumo Teismui teiks prašymus priimti prejudicinį sprendimą. Svarbu, kad šis bendradarbiavimas būtų našus bei papildytų ES teisės taikymo Lietuvos teismuose praktiką.

LITERATŪRA IR NUORODOS

1. **Gervasoni S.** Le Tribunal de la fonction publique de l'Union européenne : deux ans après // L'observateur de Bruxelles. 2007. No 67.
2. **Lenaerts K., Arts D., Maselis I.** Procedural law of the European Union. – London: Sweet & Maxwell, second edition, 2006.
3. **Plačiau** šiuo klausimu žr. Décision du Conseil du 26 avril 2004 portant modification des articles 51 et 54 du protocole sur le statut de la Cour de justice // OL L 132, 2004.
4. **Rapport** annuel 2006 / Cour de justice des Communautés européennes. – Luxembourg, 2007.
5. **EBTT** pirmininko V. Skouris interviu *Europolitique*, publikuotas 2006 m. gruodžio 12 d.
6. **EBTT** 2004 m. liepos 13 d. sprendimas *Komisija prieš Tarybą*, C-27/04, Rink. P. I-6649.
7. **EBTT** 2005 m. rugsėjo 13 d. sprendimas *Komisija prieš Tarybą*, C-176/03, Rink. P. I-7879.
8. **EB** Sutarties 300 str. (ex-228 str.) numato mechanizmą, kuris, įtvirtindamas galimybę prieš sudarant Bendrijos vardu tarptautinį susitarimą gauti išankstinę EBTT nuomonę, leidžia užkirsti kelią kolizijai tarp tarptautinės ir Bendrijos teisės.
9. **EBTT** 2006 m. vasario 7 d. nuomonė 1/03. Rink., p. I-1145.
10. **Visą** sprendimų, į kuriuos daroma nuoroda, tekstą galima rasti adresu: <http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=lt>.
11. **EBTT** 1982 m. spalio 6 d. sprendimas *Cilfit / Ministero della Sanità*, 283/81, Rec. P. 3415.
12. **Hirsch G.** Das Vorabentscheidungsverfahren: Mehr Freiraum und mehr Verantwortung für die nationalen Gerichte // in: Colnéric e.a., Une Communauté de droit: Festschrift für Gil Carlos Rodríguez Iglesias. – Berlin, 2003, p.601 in: The uncertain future of the preliminary rulings procedure // Symposium Council of State. – The Netherlands, 30 January 2004.
13. **Plačiau** šiuo klausimu žr. Kūris P. Prejudicinio sprendimo procedūra Europos Bendrijų Teisingumo Teisme // *Jurisprudencija*. 2006. Nr. 84.
14. **EBTT**, nagrinėdamas šį klausimą, pateikė du dokumentus: 2006 m. rugsėjo 25 d. svarstymui skirtą dokumentą dėl prejudicinių klausimų, susijusių su laisvės, saugumo ir teisingumo erdve, nagrinėjimo bei 2006 m. gruodžio 14 d. svarstymui skirtą dokumento dėl prejudicinių klausimų, susijusių su laisvės, saugumo ir teisingumo erdve, nagrinėjimo papildymą.
15. **Fennelly N.** The role of the National Judge in ensuring access to Community Justice: reflections on the case law of the Community Courts four years on from Jégo Quéré/UPA // ERA Conference on the Access to Justice in Community Law: The Role of the National Judge. – Paris, 1-2 June, 2006.
16. **EBTT** 2004 m. spalio 14 d. sprendimas *Omega*, C-36/02. Rink. P. I-9609.
17. **EBTT** 2005 m. kovo 15 d. sprendimas *Bidar*, C-209/03. Rink. P. I-2119.
18. **EBTT** 2006 m. gegužės 16 d. sprendimas *Watts*, C-372/04. Rink. P. I-4325.
19. **EBTT** 2006 m. sausio 10 d. sprendimas *Ynos*, C-302/04. Rink. P. I-371.
20. **EBTT** 2006 m. spalio 5 d. sprendimas *Nádasdi*, C-290/05 ir C-333/05, dar nepaskelbtas Rinkinyje.
21. **EBTT** 2007 m. sausio 18 d. sprendimas *Brzeziński*, C-313/05, dar nepaskelbtas Rinkinyje.

NEW DEVELOPMENTS IN THE ACTIVITY OF THE COURT OF JUSTICE OF THE EUROPEAN COMMUNITIES

Pranas Kūris *

Summary

This article provides an overview of the new developments in the activity of the Court of Justice of the European Communities during the last three years. During this time, the Community legal system has undergone several institutional changes. The internal organization and working methods of the Court have evolved and the case law has been enriched with new decisions.

Special attention is given to the new developments of the preliminary ruling procedure which is considered to be the most important form of cooperation between the Court of Justice of the EC and national courts. Lately, preliminary rulings make up for more than half of the all decisions of the Court of Justice. A short overview of the principal aims of the preliminary ruling system – ensuring the uniform application and

interpretation of Community law in all the Member States, reinforcing the rights of individuals as guaranteed by the EC law – is followed by an analysis of its application in the latest case law. Particular attention is given to the new emergency preliminary ruling procedure to deal with references concerning the area of freedom, security and justice. Some possible options of this special procedure are discussed in this article.

The experience of the new Member States with regard to the Court is discussed separately. The new Member States take part in the procedure as applicants, defendants or interveners. Separate attention is given to the cooperation of the Court of Justice of the EC with the national courts of these Member States by way of preliminary rulings.

This article is illustrated by the latest case law of the Court of Justice of the EC. The case law is commented.

Keywords: EU legal system, Court of Justice of the European Communities, preliminary rulings, national courts, new Member States.

---

* Prof. Habil. Dr., The Judge at the Court of Justice of the European Communities.